

TÁRSASÁGI HÍREK

SZABÓ PÁL

EGY UTOLSÓ MOZAIK. EMLÉKEZÉS OLAJOS TERÉZIÁRA (1941–2018)

„A cseppek helyett sírjakok esőnyi könnyet, ti felhők, a kedvesség uralkodója, Konstantínos halott.” A magas rangú Symeon Metaphrastés krónikáíró, jogász, jogtudós és költő e szavakkal búcsúzott Bíborbanszületett (Porphyrogennétos) (VII.) Konstaninos császártól az ún. *madridi illusztrált Skylitzés-kézirat* margóján fennmaradt versének utolsó soráiban. E felütés hangneme jogos, mert a közelmúltban a hazai bizantinológiát komoly veszteség érte. A szegedi klasszika-filológus, nyelvész, nyugalmazott egyetemi tanár Olajos Terézia professzor asszony 2018. december 29-én, életének 77. esztendejében türelemmel viselt betegségében örökre letette a tollat, hosszú és gazdag tudományos életpályát hagyva maga mögött.

1941-ben Türkevén született, a gyermekkorát Kecskeméten töltötte, életének további szakasza végig Szegedhez fűzte. A Szegedi Tudományegyetemen (akkori nevén József Attila Tudományegyetem) latin–görög–francia szakos diplomát szerzett, emellett a történelem szakon is egy éven át tanult. Kitűnő nyelvérzékének és filológiai jártasságának köszönhetően már első publikációi egyikét is közölte az *Antik Tanulmányok* (*Merobaudés művei*, 1966). Meghatározó indíttatást és háttérrel jelentett az egyetemen későbbi férje, Szádeczky-Kardoss Samu klasszika-filológus professzor, a pályatársai közül pedig az Árpád-kori magyar–bizánci történelmet kutató Makk Ferenc. Később többször emlegette az akkor Szegeden is tanszékvezető ókortörténész, Hahn István szakmai biztatását és segítségét.

Nagyobb hányattatásoktól mentesen bontakozhatott ki szakmai kutatói és oktatói pályája. Először a szegedi Juhász Gyula Tanárképző Főiskola Történettudományi Tanszékére került tanársegédként (1965–1971), majd a szegedi József Attila Tudományegyetem tanszékein dolgozott különböző pozíciókban (Történeti Segédtudományok Tanszéki Csoport, tudományos munkatárs, főmunkatárs; Klasszika-Filológiai Tanszék, egyetemi docens, tanszékvezető egyetemi tanár). A szegedi bizantinológia művelése szempontjából fontos előrelépést hozott, hogy a Kristó Gyula történészprofesszor által létrehozott Történeti Segédtudományok Tanszék keretén belül elkülönülhetett egy Bizantinológia és Középlatin Filológiai Tanszéki Csoport, amelyen 1999-től Olajos Terézia állandó helyet kapott. Az ő és Szádeczky professzor nevéhez fűződött a szegedi egyetemen ekkoriban elindított *Opuscula Byzantina* sorozat gondozása. Ugyanakkor fontos hangsúlyt helyezett a nemzetközi tudományos konferenciákon való részvételek-

re, Washingtontól Koppenhágától át Szófiáig. Neve ismert lett a nemzetközi bizantinológiai fórumokon, több kutatóval, például André Guillou professzorral, Paolo Odorico és Peter Schreiner professzorokkal szintén szakmai kapcsolatban volt.

Tudományos munkájának fő területe a bizantinológiai alapú klasszika-filológia, amelyet főleg a VI. századi bizánci történetírónak, császári tisztviselőnek, Theophylaktos Simokattésnek szentelt. Hahn István irányításával kandidátusi disszertációja ebből a témából született (*Theophylaktos Simokattés, a történetíró*. Szeged, 1977). A bizánci történetíró műveltségének vizsgálata, *Világtörténelem (Oikumeniké Historia)* című munkájának forrásai, a szerteágazó kézirati hagyomány kutatása, az életrajzi adatok pontosítása, az antik görög líra hatásának vizsgálata egyaránt helyet kapott publikációiban. Theophylaktos kutatásának nemzetközi visszhangját jól mutatta, hogy 1988-ban a neves Brill Kiadónál a *Byzantina Neerlandica* sorozat 10. köteteként megjelent *Les sources de Théophylacte Simocatta historien* című munkája. 2012-ben a bizánci történetíró *Világtörténelem* című munkájának teljes magyar nyelvű fordítása és kiadása ez irányú tevékenységének megkoronázását jelentette.

Férjével, Szádeczky-Kardoss Samuval együtt dolgozott az avar történelem forrásainak kutatása, szövegkiadásai során. Ez nemcsak közösen írt tanulmányokat, hanem a tudós házaspár együtt végzett forráskiadó munkáját is jelentette (*Az avar történelem forrásai*). Már Theophylaktos történeti művének vizsgálatához behatóan tanulmányoznia kellett a korabeli avar–szláv viszonyokat is. Ez túlmutatott a filológiai érdeklődésén, a magyarság őstörténetéhez való ragaszkodását jelezte. Ő maga egy helyen így írt erről: „A magyar kutatók számára ezenkívül azért is becses a mű, mert a Kárpát-medence és a kelet-európai steppe története tárul fel a kora bizánci historikus híradásai nyomán, sőt egy hosszabb részletében, az ún. szkíta exkurzusban páratlanul információgazdag és hiteles tájékoztatást ad a belső-ázsiai Türk Birodalom, sőt Kína (Észak-Kína) viszonyairól és történetéről is.”

A magyar őstörténet kutatóinak körében a legnagyobb hatású tanulmányát még pályája kezdetén közölte. A 860-ban Német Lajos keleti frank király adománylevelének másolatában feltűnt „*Ungariorum marcha*” hegyének elnevezése a Nagy Károly által létrehozott avar vazallus állam határnevét őrizte meg, jóval a honfoglalás megállapított időpontja előtt. Megállapította, hogy az oklevélnek a XIV. századi másolatban átírt „*Ungarorum marcha*” elnevezése pedig a késő avarok (onogurok) magyarokkal való azonosításának forrásává léphet elő (*Antik Tanulmányok*, 1969). Olajos Terézia a honfoglalás kori avar továbbélés kérdésével is foglalkozott. Regino püspök a magyar honfoglalásról írt sorainak értelmezésekor például a krónika „*Pannoniorum et Avarorum solitudines*” kitételét a pannonok és az avarok nem „*lakatlan*”, hanem „*helyhez kötött települések nélküli pusztái*”-nak tudja be. Bizantinológusként kedvelt bizánci uralkodója Bíborban-született (VII.) Konstantin császár, akinek *De administrando imperio* (DAI) címen ismert munkáját több alkalommal elemezte, vizsgálta. Sőt, Moravcsik Gyula fordításának újabb edíciójához előszót is írt (2003). A magyar vonatkozású részei kapcsán – Moravcsik szövegmegállapítását korrigálva – figyelme kiterjedt a görög textus interpunkciós tagolásának vizsgálatára is (DAI 30, 21–25).